

Putevoditelj, sv. 6, Perečen fondov Gosudarstvennogo arhiva Rossijskoj Federaciji i naučno spravočnyj aparat k dokumentam arhiva, Moskva 1998.

U izdanju Državnog arhiva Ruske Federacije 1998. je objavljen posljednji svezak, br. 6, Vodiča arhiva pod nazivom *Pregled fondova Državnog arhiva Ruske Federacije i znanstveno-priručni aparat za dokumente arhiva*.

Isključivši uvodni dio, *Državni arhiv Ruske Federacije: povijest formiranja i kompletiranja (1920–1995)* koji nosi numeraciju I–XXVI te *Predgovor* s brojem stranica od XXVII do XXXVI, sam *Pregled* broji ukupno 633 stranice.

Spomenuti uvodni tekst o povijesti arhiva upozna nas s nastankom, razvojem i sadržajem samog arhiva Ruske Federacije od njegova osnutka rješenjem kolegija Glavarhiva 17. 9. 1920. Nakon Veljačke revolucije javlja se ideja u krugovima povjesničara i arhivista o formiranju državnog arhiva za gradivo najviših organa državne vlasti. Tada je dekretom Sovjeta narodnih komesara stvoren i tzv. Jedini državni arhivski fond, kojeg će zamijeniti Državni arhiv Ruske Sovjetske Federativne Socijalističke Republike (Gosarhiv RSFSR). Novoformirani su arhiv činila 4 odjela: s gradivom za vanjsku i unutarnju politiku Rusije do 18. stoljeća, za rusku povijest 19. stoljeća do 1. ožujka 1917., za povijest revolucije i društvenog kretanja do 1. ožujka 1917. te arhiv proleterske revolucije poslije 1. ožujka 1917.

Dok je prvi odjel činila dokumentacija Moskovskoga Glavnog arhiva Ministarstva unutarnjih poslova te tzv. Državnog arhiva Ruskog carstva, drugi se formirao iz fondova Petrogradskoga Glavnog arhiva Ministarstva unutarnjih poslova, treći se pak odnosio na gradivo Moskovskog povijesno-revolucionarnog arhiva u kojeg se skupljalo gradivo policije, a njegov četvrti dio aktivno se popunjavao gradivom što će ponijeti naziv Arhiv Oktobarske revolucije (AOR).

Njegova će osnovna funkcija biti prikupljanje i čuvanje dokumentacije najviših organa državne vlasti i uprave, najvažnijih republičkih ustanova te "pisanih, tiskanih i ilustrativnih dokumenata za povijest Oktobarske revolucije koji su nastali u ustanovama i organizacijama poslije prvog ožujka 1917. g.". Važniji njegov dio činila je i dokumentacija za povijest Ruske komunističke partije. U 1923. godini djeluje kao samostalna ustanova koja će svojom funkcijom postati nasljednikom Državnog arhiva. Kompletiranje gradiva u narednom razdoblju uključit će i gradivo osobnog podrijetla, gradivo za povijest građanskog rata te mnogih kontrarevolucionarnih institucija, u 1925. primljen je tzv. "Novoromanovski arhiv", predaje se gradivo carske obitelji, gradivo instituta Lenjina, također se uključuje gradivo bjelogardijskih ustanova, sindikata, u razdoblju nakon II. svjetskog rata dolazi i gradivo nürnbergskog i tokijskog procesa, a posebno se slijevaju tiskana izdanja. Arhiv Oktobarske revolucije 1938. postaje Centralni državni arhiv Oktobarske revolucije (CDAOR) i nastavlja preuzimati gradivo iz svoga djelokruga. Pri reorganizaciji arhivske uprave 1957. godine formiran je Centralni državni arhiv Ruske Sovjetske Federativne Socijalističke Republike (RSFSR) sa zadaćom da prikuplja i čuva dokumentaciju najviših organa državne vlasti i uprave, organa suda i javnoga tužilaštva, državnih, društvenih i kooperacijskih ustanova i organizacija republičkog značenja, znanstvenih, školskih, kulturnih i tehničkih institucija i organizacija, poduzeća, državnika i društvenih radnika republike te radnika u znanosti i tehnici. Do ujedinjenja dviju arhivskih ustanova, nakon zasebnoga kompletiranja bogatog i raznovrsnog kompleksa dokumentacije, dolazi 1992. godine kada nastaje današnji Državni arhiv Ruske Federacije (DARF). U trenutku formiranja u njemu se našlo oko 5 milijuna arhivskih jedinica – dosjea. Današnji arhiv zaprima gradivo od 1800. do 1993. godine. Njegov značajan dio čini dokumentacija za predrevolucionarno razdoblje (1800–1917) kao ogromna tematska zbirka s fondovima ustanova Ruskog Carstva, fondovima revolucionarnoga

društvenog kretanja, osobnim fondovima članova carske obitelji i visokih državnika toga vremena. Razdoblje od 1917. do 1993. odraženo je u dokumentacijskoj masi za povijest sovjetske države i predstavljeno je fondovima najviših organa državne vlasti i uprave SSSR i RSFSR, središnjih organa državne uprave SSSR iz oblasti rada, narodnog obrazovanja, zdravstva, tiska, informacija, kontrole, unutrašnjih poslova, pravosuđa te viših sudskih organa, organa javnog tužilaštva, Državne arbitraže SSSR i RSFSR, društvenih organizacija SSSR i RSFSR. Osobit kompleks čini dokumentacija bjelogardijskih vlada i emigrantskih ustanova i organizacija.

Kako je već rečeno, *Pregled fondova* čini posljednji dio šesterosveščanog Vodiča Državnog arhiva Ruske Federacije i namjena mu je, prema priređivačima, poslužiti brzom pregledu svih fondova arhiva bez obzira na njihovu dostupnost. Prema unutarnjoj strukturi fondovi su razdijeljeni u dva osnovna kompleksa: fondovi državnih ustanova i društvenih organizacija te fondove osobnog podrijetla. Fondovi državnih ustanova i društvenih organizacija klasificirani su kao: fondovi za povijest Rusije 19. i početka 20. stoljeća, fondovi za povijest Ruske Sovjetske Federativne Socijalističke Republike (1917–1992), fondovi za povijest Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika (1923–1991), te fondovi za povijest bijelog pokreta i emigracije (1917–1946). Fondovi državnih ustanova podijeljeni su hijerarhijski na najviše organe državne vlasti i uprave, središnje organe države i podređene im ustanove. Središnji organi državne uprave podijeljeni su prema granama i podgranama narodnoga gospodarstva. Podređene ustanove u nizu stavljene su iza glavnih ustanova prema vrstama ustanova i datumima osnivanja. Fondovi društvenih organizacija sastavljeni su po vrstama organizacije, arhivskim zbirkama te po datumima. Dio *Pregleda* kojeg čine fondovi za povijest Rusije 19. i početka 20. stoljeća sadržava informacije o središnjim i mjesnim državnim ustanovama Ruskoga carstva 19. i početka 20. stoljeća, Privremenoj vladi, fondovima političkih stranaka i društvenih organizacija. Razdjel s fondovima za povijest RSFSR sadrži podatke o fondovima najviših organa državne vlasti, viših i središnjih organa državne uprave RSFSR, organa pravosuđa, suda, javnoga tužilaštva, izabranog suda, specijalnih sudsko-istražnih organa te fondova društvenih organizacija. Zasebno su izdvojeni fondovi vojno-revolucionarnih komiteta kao organa pripreme i provedbe Oktobarske revolucije. Unutar svakog dijela, neposredno za fondom središnjega organa uprave slijede fondovi podređenih mu ustanova i organizacija koji su sistematizirani po vrstama ustanova, stupnju značenja i datumu nastanka. U podgrupi *Obrazovanje* fondove čine dva dijela: organi uprave i školski zavodi, koji su za prvi dio raspoređeni po kronologiji, a za drugi po vrstama nastavnih ustanova. U podgrupi *Tisak* izdvojeni su fondovi organa uprave izdavaštvom, raspoređeni kronološki, zatim fondovi izdavača i redakcija koji su sistematizirani abecedno. U dijelu *Informacija*, kronološki su predstavljene fondovi organa informiranja. Fondovi istoga stvaratelja koji su povijesno bili podijeljeni datumom osnutka SSSR, smješteni su jedan za drugim slijedeći kronologiju. Fondovi pak društvenih organizacija RSFSR podijeljeni su u 3 grupe: fondovi sindikata koji su složeni abecedno, fondovi zadružnih organizacija, zbog porabe smješteni uz fondove državnih institucija koje su upravljale zadrugama, te fondove društava ujedinjenih po vrstama, rodu djelatnosti i kronologiji. Razdjel "Fondovi za povijest SSSR" sistematizirani su po istoj shemi kao i za prethodni razdjel. Fondovi ustanova podređenih Sovjetu Ministara SSSR složeni su na urede, odjele, komitete, komisije, sovjete opunomoćenih i slijede kronologiju. Među fondovima pravosuđa nalaze se i posebni fondovi za međunarodne vojne tribunale. Fondovi društvenih organizacija SSSR sistematizirani su po vrstama organizacije: sindikati, društveno-političke organizacije, uzajamne pomoći i socijalna zaštita, obrambeno-sportske, znanstveno-tehničke i dobrovoljno-sportske organizacije. Fondovi za povijest bijelog pokreta i emigracije klasificirani su na dva dijela: fondove ustanova bjelogardijskih vlada koje djeluju na teritoriju bivšega Ruskog Carstva za građanskoga rata (1917–1923) i fondove emigrantskih ustanova i organizacija u raznim

zemljama (1917–1947). Među stranim zemljama nalazi se i Jugoslavija. U dijelu *Fondovi osobnog podrijetla* našli su se osobni fondovi sistematizirani prema prezimenima. Tako su učvršćeni osnovni principi klasifikacije fondova dati u zasebnim svescima Vodiča. Od tehničkih zadanosti Pregleda valja istaknuti da je kao naziv fonda naveden posljednji naziv ustanove, za ujedinjene fondove donosi se uopćeni naziv, mjesto ustanove spomenuto je ukoliko nije bila riječ o Moskvi ili Petrogradu. Obavijesni podatci o fondu sadržavaju broj fonda, količinu inventara, obujam fonda i jedinica čuvanja i krajnje datume, a ukoliko se fond nalazi u obradi količina inventara i jedinica ne navode se. Samostalni dio danog toma Vodiča čini kazalo fondova po brojevima, dok su nazivi fondova iskazani u kazalu prema rastućem broju fonda. Svaki fond u kazalu ima uputu na stranice toma gdje su dane obavijesti o fondu i znanstveno-obavijesnom aparatu o njemu. U arhivu postoji i automatizirana baza podataka koja omogućuje pretraživanje fondova po tematskim rubrikama, po broju i nazivu fonda, nazivu stvaratelja, njegovim podređenima, godinama djelovanja, krajnjim datumima dokumenata.

Drugi dio ovoga sveska Vodiča sadržava informacije o znanstveno-obavijesnom aparatu za dokumente DARF-a. Koncentracija informacija po svim oblicima znanstveno-obavijesnog aparata daje mogućnost istraživačima upoznati se s publiciranim priručnicima te nizom unutararhivskih priručnika koji prije nisu bili dostupni. U sustavu znanstveno-priručničkog aparata vodi se: priručnike–vodiče, preglede fondova, arhivske inventare, registre inventara, kazala, preglede dokumenata izrađene tradicionalnim načinom te uporabom kompjutorske tehnologije. U vodič je uključena informacija o svim oblicima arhivskih priručnika u sustavu znanstveno-priručnog aparata, osim priručnika koji imaju kontrolni karakter. Vodič uključuje informaciju gdje je moguće dobiti podatke o dokumentima koji danas nisu na čuvanju GARF-a, već su u arhivima ustanova i ureda. Za svaki priručnik sastavljena je karakteristika sa sljedećim obavijestima: s kojom je svrhom izrađen, informacije o fondu ili fondovima koje sadržava, koje su obavijesti uključene u priručnik i princip njihove sistematizacije, posebnosti priručnika i njegova cjelina, sastav traženih podataka te mjesto nalaženja. U prvom dijelu *Priručnici–vodiči* za potrebe istraživanja i inventarizacije sadržane su karakteristike svih priručnika–vodiča, počevši s Vodičem po fondovima DARF-a. Potom se karakteriziraju priručnici izdani od arhiva na temelju kojih je izgrađen DARF te opisi nepubliciranih priručnika s informacijom o fondovima arhiva. Daljnje karakteristike arhivskih priručnika odgovaraju osnovnim kompleksima dokumenata arhiva koji su izdvojeni u prvom dijelu Vodiča i odgovaraju strukturi svezaka Vodiča po fondovima DARF-a. Slijedi pododjeljak *Registri inventara* koji donose informacije o inventarima koji se nalaze u čitaonicama. Pododjeljak *Inventari* nosi uopćenu informaciju danog oblika priručnika i ocjenu osobitosti svojstvenu inventarima svakoga tematskog kompleksa dokumenata. U pododjeljku *Kazala* nalaze se karakteristike kazala s informacijom o fondovima, a međufundovska kazala sistematizirana su u skladu s pojedinačnom shemom svakog tematskog odjeljka *Pregleda*. Pododjeljak *Sustav kataloga* donosi podatke o pomoćnim međufundovskim i unutarfundovskim katalogizima koji su se počeli razrađivati već 1920–30-ih godina. Odjeljak *Pregledi dokumenata* donosi informacije o tematskim pregledima te pregledima fondova. Među njima su predstavljeni i diplomski radovi studenata Moskovskoga državnog povijesno-arhivskog instituta napisani o dokumentima arhiva. U samostalnim odjeljcima za potrebe korisnika nalaze se obavijesti o postojećim automatiziranim bazama podataka koje realiziraju potraživanje informacije o dokumentima. Neki priručnici s oznakom "*" ograničene su mogućnosti korištenja, odnosno nalaze se pod posebnim čuvanjem ili sadržavaju informacije osobnog karaktera. U dijelu *Izvori kompletiranja* donose se informacije u kojim je dokumentima i priručnicima moguće dobiti podatak o djelatnim ustanovama čiji će dokumenti biti predani u DARF na trajno čuvanje. Osim toga, postoje informacije o sastavu dokumenata ustanova i organizacija koje su prestale

s radom, a privremeno se nalaze u pismohranama. Posljednji odjeljak Vodiča donosi informacije o sastavu priručno-informacijskog fonda arhiva. U zasebnim odjeljcima izdvojena je karakteristika fonda tiskanih izdanja, fonda nepubliciranih materijala, inventarizacije kataloga. Kao prilog Vodiču dana je shema traženja informacije s pomoću znanstveno-priručnog aparata DARF. U njoj su grafički iskazani svi oblici priručnika koji se nalaze u sustavu znanstveno-obavijesnog aparata sa stupnjem na kojem se daje informacija za svaki od njih (fond, inventar, dosje, dokument). Zatim je dana shema klasifikacije za dva osnovna kataloga (sistematski katalog o povijesti Rusije 19. i početka 20. stoljeća i predmetno-tematski katalog po osobnim fondovima državnih i društvenih stvaratelja Rusije 19. i početka 20. stoljeća). Sheme su razrađene u arhivu i nisu publicirane. U prilogu su dani i popis osnovne literature te popis osnovnih izdanja dokumenata. Popis literature uključuje literaturu za povijest i osnovne upute o djelatnosti arhiva, priručnike DARF-a, specijalizirane priručnike i drugu literaturu. U popis osnovnih izdanja uključena su samo veća, serijska izdanja pripremljena u DARF-u i sistematizirana abecedno. Za Vodič su sastavljeni i sadržaj, odgovarajuća shema sistematizacije te popis kratica.

Može se zaključiti kako je prikazani tom Vodiča dobar primjer sumarnoga Pregleda arhivskih fondova jednog arhiva koji može poslužiti kao uzor za izrade sličnih izdanja drugih ustanova i drugih zemalja.

Diana Mikšić